

ภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนสื่อสังคมออนไลน์

Representation of Girl Group BNK48 on Social Media

ศลิษา อัสฎเมธิ¹ และ จิรวาทย์ รักชาติ²

Salisa Atsatamethi¹ and Jirawate Rugchat²

สาขาวิชาการสื่อสารบูรณาการ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200¹

Integrated Communication Program, Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University,

Chiang Mai 50200 Thailand¹

คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200²

Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200 Thailand²

*Corresponding Author E-mail: salisa.methi@gmail.com

(Received: March 28, 2024; Revised: May 17, 2024; Accepted: May 20, 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนสื่อสังคมออนไลน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) และทำการคัดเลือกแหล่งข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ ผ่านการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยทำการคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาตามประเด็นเหล่านี้ ได้แก่ 1) ข่าวการได้รับรางวัล หรือการได้รับเลือก 2) ข่าวการเลือกตั้งทั่วไป เข็มขัดสี 3) ข่าวการจบการศึกษา และ 4) ประเด็นขัดแย้งต่างๆ ของศิลปิน ทั้งนี้การเก็บข้อมูลข่าวย้อนหลังจะเริ่มศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มศิลปินถูกพูดถึงบนสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด จากแฟนเพจบนเฟซบุ๊ก (Facebook) <https://www.facebook.com/bnk48official>

ผลการวิจัยพบว่า ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตถูกทำให้ปรากฏในภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เป็นลักษณะของไอดอลญี่ปุ่น-ไทย จากกรณีของข่าวการได้รับรางวัลที่มีลักษณะของบุคคลที่เป็นตัวแทนของเยาวชนที่มีความประพฤติดี

วารสารการสื่อสารและสื่อสารบูรณาการ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

เป็นภาพตัวแทนของไอดอลที่บุคคลทั่วไปและสังคมยอมรับ โดยส่งผลให้ศิลปินในฐานะไอดอลกลายเป็นผู้นำกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มแฟนคลับให้ปฏิบัติตามค่านิยมที่สะท้อนภาพตัวแทนของผู้หญิงในแบบที่สังคมยอมรับ รวมถึงภาพตัวแทนของผู้หญิงที่มีความพยายามในการแข่งขันจากกรณีของข่าวการเลือกตั้งทั่วไปเพิ่มเติมคือการแสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ในด้านการก้าวเข้าสู่พื้นที่ของการทำงานที่แข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านอุตสาหกรรมบันเทิง ในส่วนของข่าวการจบการศึกษา เป็นการสิ้นสุดของสถานะของความเป็นตัวแทนของผู้หญิงในฐานะของศิลปินกลุ่มบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ดังนั้น การจบการศึกษาของไอดอลจึงมีความหมายของการหมดอายุของผู้หญิงวัยรุ่นในฐานะของสินค้าทางวัฒนธรรม ส่วนประเด็นขัดแย้งต่าง ๆ ของศิลปิน แสดงให้เห็นถึงการควบคุมศิลปินในลักษณะของการแสดงออกในพื้นที่ส่วนตัว เพื่อไม่ให้มีคุณลักษณะหรือภาพลักษณ์ใดที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจากต้นสังกัด

คำสำคัญ: ภาพตัวแทน, ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต, ไอดอล, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

The thesis titled “Representation of Girl Group BNK48 on Social Media” aims to investigate how the girl group BNK48 is represented on social media. Using qualitative research methodology, specifically textual analysis, this study employs purposive sampling to collect relevant data. The data encompassed various categories, including 1) news about awards or nominations, 2) Single Senbatsu General Election, 3) news concerning graduation announcements, and 4) controversies involving the artists. Historical data from 2018 to 2022, a period during the artists are most talked about on social media was collected from the official fan page on Facebook (<https://www.facebook.com/bnk48official>).

The research results found that BNK48 represents women who are typical of Japanese-Thai idols. In the case of news about receiving award, highlights the group member as a well-behaved youth and being

a role model accepted by the general public and society. Becoming a member of BNK48 involves being a role. During model in Thai society. This encourage fans to follow and support them, leading to the artists be recognized as idols. Consequently, idol artists become influencers among adolescent groups and fan clubs, influencing adherence to societal norms as reflected in the representations of women deemed acceptable news about the Single Senbatsu General Election, it reflects modern women who step into competitive professional space to achieve success in the entertainment industry. Regarding news about graduation announcements, it marks the end of women as BNK48 artists. The graduation signifies the expiration of young women, as cultural goods artists. Furthermore, controversies surrounding artists highlight the control over their self-expression in private spaces to ensure they do not exhibit characteristics or image that go against the standards set by their affiliation.

Keywords: Representation, BNK48, Idol, Social Media

บทนำ

ความชื่นชอบในวัฒนธรรมร่วมสมัย (pop culture) หรือที่เรียกว่า กระแสความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากประเทศญี่ปุ่น เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากสินค้าวัฒนธรรมต่างชาติ โดยประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมส่งออกผ่านสื่อบันเทิงต่าง ๆ โดยเฉพาะการ์ตูนเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นที่รู้จักและชื่นชอบในวัฒนธรรมญี่ปุ่น ทำให้เกิดกระแสนิยมญี่ปุ่นมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่สินค้าทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านเพลงหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ ทำให้วัยรุ่นในขณะนั้นเกิดความชื่นชอบเป็นอย่างมากจนเกิดเป็นกระแสนิยมวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ได้เข้าแทรกซึมไปทั่วทั้งเอเชียรวมทั้งประเทศไทย (จิณฺหาพัชญ์ บุญราช จิตาภา และคณะ, 2560)

ไอดอลญี่ปุ่น (japanese idol) ซึ่งเป็นบุคคลในวงการบันเทิงหรือเป็นศิลปินนักแสดงวัยรุ่นในญี่ปุ่น จุดที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญคือภาพลักษณ์อันน่ารักสดใสของไอดอล ต่างถูกคาดหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีและมีบุคลิกลักษณะที่สมบูรณ์แบบ เนื่องจากไอดอลมาพร้อมกับภาพลักษณ์ที่ใสซื่อ มีความอ่อนโยนตามแบบฉบับของวัฒนธรรมญี่ปุ่นเพื่อการรักษาความนิยมของตนเอง เพราะกลุ่มไอดอลญี่ปุ่นจะมีแฟนคลับคอยติดตามและสนับสนุนผลงานอยู่เสมอ โดยแฟนคลับจะให้การยกย่องไอดอลว่า เป็นบุคคลที่มีความพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้นไอดอลมักถูกคาดหวังในเรื่องของการรักษามาตรฐานที่สูงในเรื่องของความสมบูรณ์แบบและความเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดี (วิกิพีเดีย, 2566)

ใน พ.ศ. 2548 วงเอเคบีโฟร์ตีเอต (AKB 48) ได้ถือกำเนิดขึ้นโดยเป็นกลุ่มไอดอลหญิงของประเทศญี่ปุ่น ที่มี ยาชูชิ อากิโมโตะ เป็นผู้ก่อตั้ง มีการออกแบบและวางโครงสร้างมาตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อให้เป็นแหล่งรวมไอดอลที่สามารถจับต้องได้ เข้าถึงได้ง่ายเหมือนฝันที่เป็นจริง มีภายใต้แนวคิดที่ว่า “ไอดอลที่คุณสามารถพบได้” (IDOLS YOU CAN MEET) ซึ่งจะแตกต่างกับวงไอดอลทั่วไปที่จะสามารถเจอได้ตามคอนเสิร์ตหรืองานอีเวนต์ต่าง ๆ (CEOblog.co, 2018) ผู้ก่อตั้งนั้นมีความตั้งใจที่จะทำวงเอเคบีโฟร์ตีเอตให้เป็นตราสินค้า (brand) ไม่ใช่เพียงแค่วงศิลปินหญิงทั่วไปเท่านั้น และทำการสร้างกฎกติกาให้มีความยากเพื่อในการคัดเลือกสมาชิกที่มีความสามารถมากที่สุดและเมื่อผ่านการคัดเลือกแล้วยังมีระบบการแข่งขันความสามารถ เพื่อค้นหาว่าใครจะเป็นตัวจริงหรือตัวหลัก โดยจะแบ่งระดับของสมาชิกเป็น เด็กฝึกหัด, สมาชิกทั่วไป, หัวหน้าทีมและกัปตัน

จนกระทั่งใน พ.ศ. 2560 ปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต (BNK48) ไอดอลหญิงของประเทศไทย โดยเริ่มเปิดรับสมัครครั้งแรกเมื่อช่วงกลาง พ.ศ. 2559 และได้ทำการเปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ด้วยสมาชิกทั้งหมด 30 คน ซึ่งผลงานที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ ผลงานเพลงที่ชื่อเพลงว่า “คุกกี้เสี่ยงทาย” (Koisuru Fortune Cookie) ที่ได้ถูกเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์อย่างยูทูบ (Youtube) ณ วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยมียอดจำนวนการรับชมบนเว็บไซต์ยูทูบมากถึง 199 ล้านวิว ซึ่งส่งผลทำให้วงเอ็นเคโฟร์ตีเอตเป็นที่รู้จักมากขึ้นในสังคมไทย (ปฏิภาณ ชูขวัญ, 2561)

ในมุมมองของบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้มีความชื่นชอบในกลุ่มศิลปินผู้หญิงจะมองว่า ร้องเพลงไม่เพราะ หน้าตาไม่ได้สวยตามแบบพิมพ์นิยม ซึ่งการคัดเลือกสมาชิกจะโพล้กลือในเรื่องของด้านทัศนคติที่ดีของสมาชิก มีความมุ่งมั่น มีความสามารถ

วารสารการสื่อสารและสื่อบูรณาการ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

พิเศษและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละคนรวมถึงมีลักษณะของความเป็นไอ돌ที่สามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้สังคม โดยจุดขายของความเป็นไอ돌จะเป็นเรื่องของ “ตัวตน” ความพยายามในการฝึกฝนมากกว่าความเป็นศิลปินที่สมบูรณ์แบบแต่เป็นไปในลักษณะไอ돌ที่มีข้อบกพร่องบางจุด แต่ก็มีศักยภาพที่พร้อมจะเติบโตและพัฒนาฝีมือไปพร้อมกับการได้รับการยอมรับจากกลุ่มแฟนคลับได้ (MGR Online, 2019)

ภาพของผู้หญิงในศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต มีความแตกต่างไม่เหมือนกับภาพของผู้หญิงศิลปินหญิงทั่วไปที่เราสามารถพบได้ในสื่อต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ศิลปินบทเพลงสมัยนิยมทั่วไปที่เราพบเจอมักจะมีผิวขาวเนียนในเรื่องของการร้องเพลงผ่านการฝึกฝนหรือทำอาชีพนักร้องมาก่อนการเป็นศิลปิน ทั้งนี้ตัวของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต มีลักษณะที่เป็นการเล่าเรื่องราวของความพยายามของบุคคลทั่วไปที่มีความฝัน มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพเป็นศิลปินไอ돌เพื่อให้ตนเองก้าวไปถึงจุดสุดยอดของอาชีพ โดยบุคคลเหล่านั้นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้แฟนคลับได้ติดตามและคอยให้กำลังใจ

โดยแนวคิดภาพตัวแทน (representation) เป็นการต่อยอดจากแนวคิดการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ของมนุษย์จะถูกหล่อหลอม โดยผ่านกระบวนการทางสังคมมาก่อน ความหมายของสิ่งของต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรม และแม้กระทั่งความเป็นจริง (reality) ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้น (พันธกานต์ ทานนท์, 2559) ดังนั้นภาพตัวแทนไม่ใช่การสะท้อน การเลียนแบบ แต่เกิดจากการประกอบสร้างเพียงเสี้ยวหนึ่งของโลกแห่งความเป็นจริง (นลินทิพย์ เนตรวงศ์, 2559) โดยภาพตัวแทนในสำนึก (mental representations) คือ ภาพที่อยู่ในสมองของเรา ถ้าไม่มีระบบเหล่านี้จะไม่สามารถตีความหรือเข้าใจสิ่งใด ๆ ในโลกได้ โดยในแง่ของโลกความหมาย จะขึ้นอยู่กับระบบความคิดและภาพที่ถูกสร้างขึ้นในความคิดของเรา

ภาพของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์ มักจะอยู่ในรูปแบบของหญิงสาวที่มอบกำลังใจกับแฟนคลับของตนเอง และต้องเป็นคนที่ไม่เก่ง มีความสามารถและความรู้ มีความอ่อนหวานตามแบบฉบับวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการเข้ามาเป็นสมาชิกศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจะต้องฝึกฝนตัวเองให้เก่งขึ้น รักษามาตรฐานความนิยมของตนเองไว้เพื่อให้ตัวเองนั้นได้กลายเป็นที่รู้จักและถูกคัดเลือก โดยยกตัวอย่างในเรื่องของการที่ศิลปินบางคนมีการกระทำบางอย่างที่ขัดกับภาพลักษณ์ของตนเองที่สื่อสังคมออนไลน์ได้นำเสนอออกไป จากกรณีของ พัชชนันท์ เจียจิรโชติ หรือ อร อติตศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต

ทำการตอบกลับแฟนคลับของตนเองที่ตั้งคำถามกับเรื่องส่วนตัวของเธอผ่านอินสตราแกรม ได้ตั้งคำถามว่า “พื๋อหน้าหนักเท่าไร” ซึ่งเธอได้ตอบกลับไปว่า “ตอบแล้วน้องจะได้ เกรด 4 ยันเรียนจบมัยจ๊ะ” ทำให้แฟนคลับบางส่วนออกมาต่อว่าในเรื่องของการตอบคำถามโดยใช้คำพูดที่ไม่ดีนัก จากการศึกษาในเรื่องของภาพตัวตนที่ทางสื่อมักนำเสนอเกี่ยวกับตัวศิลปิน จะมีลักษณะของผู้หญิงที่สวยและมีความเป็นผู้นำมากกว่าคนอื่น ดังนั้น การสร้าง “ภาพตัวตนของศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต” เป็นสิ่งที่แฝงไว้ด้วยอำนาจในการประกอบสร้างความเป็นจริงและนำเสนอสู่สังคมที่สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นการจดจำภาพความเป็นศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ผ่านการนำเสนอในรูปแบบของสื่อมวลชนหรือทางบริษัทได้สร้างเอาไว้ สะท้อนให้เห็นว่าแฟนคลับอาจเกิดภาพจำบางอย่างที่ทำให้เกิดความคาดหวังในตัวศิลปินว่าควรจะแสดงออกมาในลักษณะคำตอบที่เป็นการพูดจาที่ไพเราะ ทำให้แฟนคลับมองว่าควรจะมีการตอบคำถามที่ดูเป็นผู้ใหญ่หรือควรเลี้ยงในคำถามดังกล่าว เป็นต้น

ในปัจจุบัน กลุ่มศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของวงให้เป็นยุคสมัยใหม่มากขึ้น ศิลปินมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ไม่ได้มีการติดกรอบตัวศิลปินเท่ากับสมาชิกปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตรุ่นที่ 1 มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ที่มิได้คุ้นใหม่ ๆ มาเป็นสมาชิกของวงปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตและเพื่อให้มีความเท่าทันโลกมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มไอดอลอย่างปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตยังสามารถคงอยู่ในวงการบันเทิงของไทยได้อย่างยาวนาน

ผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงความสำคัญในการแสดงออกของความเป็นผู้หญิงของศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่จะสามารถพบได้จากสื่อมวลชนมักจะนำเสนอตัวศิลปินในลักษณะที่เป็นผู้หญิงเรียบร้อย น่ารักสดใส เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเยาวชน จนนำไปสู่การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่าผู้หญิงที่ดีและความสวยงามควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาภาพตัวตนของกลุ่มศิลปินวงปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อออนไลน์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนสื่อสังคมออนไลน์” ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจต่อกระบวนการศึกษาดังนี้

แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality)

นักทฤษฎีสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) อย่าง Berger and Luckman (1966, อ้างถึงใน อิศริยา อันเงิน, 2560) ได้ให้ความหมายของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่า มนุษย์เราไม่สามารถรับรู้ความเป็นจริงของโลกภายนอกได้โดยตรง แต่ต้องกระทำผ่าน “ตัวกลาง” คือ การสื่อสารและกระบวนการรับรู้ความทางจิตของมนุษย์ ซึ่งถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการสร้างทางสังคมมาก่อน

จากทัศนะของนักวิชาการข้างต้นที่ได้ให้ความหมายของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการรับรู้ทางจิตของมนุษย์จะถูกหล่อหลอมโดยผ่านกระบวนการทางสังคมมาก่อน ความหมายของสิ่งของต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรม และแม้กระทั่งความเป็นจริง (reality) ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้น (พันธกานต์ ทานนท์, 2559) ความเป็นจริงต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรานั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาเองแต่เกิดจากการประกอบสร้างขึ้นมา โดยความเป็นจริงจะเป็นเช่นไรนั้นไม่สำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญขึ้นอยู่กับสื่อหรือตัวกลางนั้นจะประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาอย่างไร

การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของมนุษย์ คือ สถาบันสื่อมวลชน โดยเราจะเห็นได้จากข่าวบนเทงต่าง ๆ ที่มักจะนำเสนอตัวศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ในลักษณะที่เป็นผู้หญิงเรียบร้อย น่ารักสดใส เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเยาวชน จนถูกนำไปสู่การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่าผู้หญิงที่เป็นวัยรุ่นที่ดีหรือความสวยความงาม ควรเป็นอย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าผู้หญิงในสังคมไทยในโลกความเป็นจริงมีหลากหลายรูปแบบ หลายลักษณะ ซึ่งทุกคนมีความเก่งและความสวยงามเป็นของตนเองอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเกิดการสร้างชุดของความเป็นจริงสำหรับสังคมนั้น และมนุษย์เราไม่ได้เป็นผู้สร้างสังคมอยู่ฝ่ายเดียว แต่กลับถูกกำหนดโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยเราจะเห็นได้จากสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตได้ทำการฝึกฝนตนเอง พยายามอย่างหนักเพื่อให้ได้เป็นที่ยอมรับ

ซึ่งอาจจะเป็นเพราะได้ถูกการประกอบสร้างความเป็นจริงของสังคมนำเสนอว่า ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตต้องเก่ง มีความสามารถครบถ้วนและเป็นที่ยอมรับจากทางสังคม

แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (representation)

สำนักวัฒนธรรมศึกษา ได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (representation) เป็นการต่อยอดจากแนวคิดการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality) ของสำนักปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ที่กล่าวไว้ว่า การรับรู้ของมนุษย์จะถูกหล่อหลอม โดยผ่านกระบวนการทางสังคมมาก่อน ความหมายของสิ่งของต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรม และแม้กระทั่งความเป็นจริง (reality) ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทั้งนั้น (พันธกานต์ ทานนท์, 2559)

Stuart (1997, อ้างถึงใน อีสริยา อันเงิน, 2560) มองว่า ภาพตัวแทน (representation) เป็นส่วนหนึ่งของการที่ผลิตวัฒนธรรมขึ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการผลิตและการแลกเปลี่ยนความหมาย (shared meaning) ไม่ว่าจะเป็นการปรับไปใช้หรือการถ่ายทอดความหมายระหว่างสมาชิกในสังคม โดยมีภาษา (language) เป็น “สื่อ” ในการทำความเข้าใจของสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน ในสังคมภาษา (language) สามารถเป็นสื่อกลางทำให้เราเข้าใจความหมายร่วมกันได้ โดยกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 เข้าด้วยกันนั้นเรียกว่า ภาพตัวแทน (representation) ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ (things) แนวคิด (concept) และ สัญญะ (sign)

ดังนั้น การสร้าง “ภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต” เป็นสิ่งที่แฝงไว้ด้วยอำนาจในการประกอบสร้างความเป็นจริง และนำเสนอสู่สังคมที่สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นการจดจำภาพของความเป็นศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตผ่านการนำเสนอในรูปแบบของสื่อมวลชนหรือทางบริษัทได้สร้างเอาไว้

แนวคิดสตรีนิยม (feminism)

โดยแนวคิดสตรีนิยม (feminism) หมายถึง อุดมการณ์อย่างหนึ่งที่ผู้หญิงต้องการจะปรับเปลี่ยนความคิดของสังคมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายเพื่อไม่ให้เพศหญิงถูกกดขี่หรือมีสถานภาพด้อยกว่าเพศชาย

ซึ่งกลุ่มของแนวคิดสตรีนิยมยังสามารถแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม ก่อให้เกิดผลงานเกี่ยวกับสตรีนิยมออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งสตรีนิยมเติบโตขึ้น จึงได้มีการนำเสนอไปในทิศทางที่แตกต่างกันมากขึ้น ได้แก่

กลุ่มแนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (cultural feminism)

กลุ่มสตรีนิยมสายวัฒนธรรม ถูกนำเสนอว่าเป็นผลสำเร็จที่ตามมาจากการริเริ่มของสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน ซึ่งโดยในช่วงแรกเริ่มของสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน ให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างสังคม แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับพบว่า การเรียกร้องและสิ่งที่ผู้หญิงได้จากระบบ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของระบบ ดังนั้น สตรีนิยมสายวัฒนธรรมจึงเป็นเหมือนปฏิกิริยาตอบโต้โดยที่หันมาสนใจในเรื่องของการที่จะเปลี่ยนแปลงที่ตัวของผู้หญิงและความเป็นตัวตนมากกว่าระบบ ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมผู้หญิง โดยเสนอว่า ผู้หญิงมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างจากผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็น การเอาใจใส่ดูแล ความอ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว เป็นต้น ดังนั้น สตรีนิยมสายวัฒนธรรมยอมรับในคุณลักษณะที่ติดมากับความเป็นผู้หญิงที่สังคมได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรก แต่ได้พยายามที่จะนำคุณลักษณะที่ถูกมองว่าไม่ดีหรือด้อยคุณค่ากว่านำมาให้คุณค่าใหม่ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

โดยผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดสตรีนิยม (feminism) เพื่อทำความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต สิ่งที่ผู้หญิงได้เจอ โดยจะใช้ในการวิเคราะห์ว่าศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คุณค่าของศิลปิน บีเอ็นเคโฟร์ตีเอตมีเพียงแค่ความสวยงาม ความอ่อนเยาว์ที่จะสามารถขายได้สำหรับวงการไอดอลหรือไม่ หรือเป็นผู้หญิงที่เก่งและมีความสามารถจนเป็นที่ยอมรับแก่สังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อออนไลน์ โดยเลือกใช้การวิเคราะห์เนื้อหาผ่านเว็บไซต์ออนไลน์

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

จากวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแหล่งข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ผ่านการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยระบุแนวทางการคัดเลือกเว็บไซต์ในการศึกษาและเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตและศึกษาค้นคว้าประกอบกับสื่ออื่น ๆ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์

เลือกเฉพาะเพจในลักษณะที่เป็นทางการของบริษัทต้นสังกัดของศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนสื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก (<https://www.facebook.com/bnk48official>) เท่านั้น จากการศึกษาเพจหลัก พบประเด็นดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ข่าวการได้รับรางวัล หรือการได้รับเลือก 2) ข่าวการเลือกตั้งทั่วไปเซ็มบัตสึ 3) ข่าวการจบการศึกษา 4) ประเด็นขัดแย้งต่าง ๆ ของศิลปิน รวมไปถึงการทำผิดกฎ โดนบทลงโทษต่าง ๆ โดยผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาภาพตัวตนที่เกิดจากเนื้อหาประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้การเก็บข้อมูลข่าวย้อนหลังจะเริ่มศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มศิลปินเริ่มได้รับความนิยมและเป็นที่พูดถึงอย่างมากบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยทำการเก็บรวบรวมเนื้อหาไม่เกิน 15 โพสต์ในแต่ละปีที่เกิดขึ้นและจำนวนเนื้อหาจะเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของศิลปิน

2. แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อออนไลน์นอกเหนือจากเพจในเป็นลักษณะที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ทางการของศิลปิน

โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างจากเว็บไซต์เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข่าวบันเทิงของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต มีเกณฑ์คัดเลือกเว็บไซต์ที่จะนำมาศึกษาจากมีความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารที่แสดงให้เห็นถึงการติดตามงานของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต นั่นคือ เว็บไซต์ <https://www.trueid.net> รวมถึงคัดเลือกเนื้อหาข่าวตามประเด็นเดียวกับแหล่งข้อมูลจากเพจหลักของบริษัทต้นสังกัดของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต โดยจะนำข้อมูลที่ได้รับมาอธิบายเพิ่มเติมร่วมกับเพจสื่อสังคมออนไลน์ของบริษัทต้นสังกัด ทั้งนี้การเก็บข้อมูลข่าวย้อนหลังจะเริ่มศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 เช่นเดียวกัน

การสุ่มตัวอย่างศิลปินกลุ่มบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์ของความนิยมจากกลุ่มแฟนคลับจากผลการเลือกตั้งทั่วไป

ภายในกลุ่มสมาชิกที่เรียกว่า เซ็มบัตสึบีเอ็นเคโพรตีเอต ประจำซิงเกิลที่ 6 โดยคัดเลือกจากสมาชิกที่ได้รับคะแนนสูงสุดทั้งหมด 7 อันดับแรกหรือเรียกว่า คามิเซเวน ซึ่งหมายถึงสมาชิกในวงที่มีคะแนนสูงสุดเป็น 7 อันดับแรกของผลการโหวตในการเลือกตั้ง ทั้งนี้คามิเซเวนเป็นการจัดอันดับที่แฟนคลับได้ทำการโหวตคะแนนให้กับสมาชิกบีเอ็นเคโพรตีเอตที่ตนเองชื่นชอบ จึงทำหน้าที่เป็นตัวชี้วัดได้ว่า ยังศิลปินในกลุ่มคนใดได้รับผลคะแนนจากผลการเลือกตั้งมากที่สุด ศิลปินคนนั้นยังได้รับความนิยมจากแฟนคลับมากเท่านั้นด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการคัดเลือกตัวแทนสมาชิกของวงบีเอ็นเคโพรตีเอตจากการคัดเลือกสมาชิกบีเอ็นเคโพรตีเอตที่อยู่นอกเหนือจากการเลือกตั้งทั่วไปอย่างเซ็มบัตสึบีเอ็นเคโพรตีเอต โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจากการระบุภาพลักษณ์ความเป็นหญิงที่ปรากฏภายนอกที่น่าสนใจ แตกต่างจากสมาชิกคนอื่นและได้รับความนิยมจากแฟนคลับจำนวนไม่เกิน 4 คน เพิ่มเติม

กลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกบีเอ็นเคโพรตีเอตรุ่นที่ 1 ได้แก่ เมอปราง เจนนิษฐ์ สำหรับสมาชิกของวงที่มีภาพความเป็นหญิงที่แตกต่าง น่าสนใจ รวมทั้งปรากฏในพื้นที่ข่าวและได้รับความนิยมจากแฟนคลับ ที่ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพิ่มเติมเพื่อให้ครบจำนวนในการศึกษาที่ 4 คน คือ มายด์ แก้ว ดังนั้น ศิลปินของวงบีเอ็นเคโพรตีเอตที่ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยคือ 1) เมอปราง 2) เจนนิษฐ์ 3) มายด์ 4) แก้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาจะนำเครื่องมือของการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) มาทำการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยทำการกำหนดขอบเขตของการเก็บข้อมูลตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาว่าการได้รับรางวัลหรือการได้รับเลือก ขาวการเลือกตั้งทั่วไปเซ็มบัตสึ ขาวการจบการศึกษาและข่าวเกี่ยวกับประเด็นอ่อนไหวที่สามารถพบเจอได้ตามสื่อสังคมออนไลน์จากแฟนเพจหลักของศิลปินบีเอ็นเคโพรตีเอตบนเฟซบุ๊ก รวมถึงทำการวิเคราะห์ภาพรวมของศิลปินวงบีเอ็นเคโพรตีเอตและลักษณะนิสัยส่วนตัวของแต่ละคนในวง งานกิจกรรมต่าง ๆ ของศิลปินวงบีเอ็นเคโพรตีเอต ที่บ่งบอกถึงภาพตัวแทนของศิลปินวงบีเอ็นเคโพรตีเอตที่ปรากฏ รวมไปถึงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ปรากฏให้เห็นอีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์จากแฟนเพจหลักของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบนเฟซบุ๊ก นำข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูล โดยการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) จากนั้นสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และจึงนำข้อมูลที่เก็บได้มาเชื่อมโยงถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์

โดยวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งจะนำแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน ทฤษฎีสัญญาวิทยาและแนวคิดสตรีนิยมนำมาศึกษาในวัตถุประสงค์ โดยจะนำวิเคราะห์สิ่งที่พบเจอจากประเด็นต่าง ๆ คือ

- 1) ชื่อศิลปิน
- 2) ประเภทของข่าวหรือเนื้อหาที่พบเจอผ่านเพจแบบเป็นทางการของศิลปิน
- 3) ประเภทของสารที่ปรากฏ เช่น การโพสต์หรือแคปชั่นของรูปที่ได้โปรโมทศิลปิน
- 4) ข้อความที่ถูกนำเสนอซึ่งเกี่ยวกับศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต โดยแบ่งออกเป็นเรื่องในเชิงบวกดีหรือเชิงลบ ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ในตามความหมายตรง (denotative meaning)
- 5) ภาพตัวแทนผู้หญิงที่ปรากฏ โดยใช้แนวคิดสตรีนิยมในการอ่านความหมายที่พบเจอจากการศึกษาการปรากฏขึ้นของตัวศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตในฐานะของผู้หญิงโดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นส่วนต่าง ๆ

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ภาพของกลุ่มศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านประเด็นเนื้อหาข่าวที่น่าสนใจ ทั้งนี้ภาพตัวแทนแบบต่าง ๆ ปรากฏผ่านการคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาข่าวตามประเด็นเหล่านี้ โดยแบ่งออกเป็นข่าว 2 ประเภท ได้แก่

ข่าวเชิงบวก ได้แก่

- 1) ข่าวการได้รับรางวัลหรือการได้รับเลือก เป็นการแสดงให้เห็นถึงศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ได้ทำการแสดงออกในฐานะของภาพตัวแทนของผู้หญิง

ในสังคมไทยและสากลที่ได้รับการยอมรับ เพราะการที่ได้รับรางวัลเปรียบเสมือน การปฏิบัติตามค่านิยมของสังคมไทย ซึ่งจะส่งผลให้ศิลปินในฐานะไอดอล กลายเป็นผู้นำกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มแฟนคลับให้ปฏิบัติตามค่านิยมที่สะท้อน ภาพตัวแทนของผู้หญิงในแบบที่สังคมยอมรับผ่านการประกาศรางวัลต่าง ๆ ในสื่อมวลชนอีกด้วย

2) ขบวนการเลือกตั้งทั่วไปเซ็มบัตสึ เป็นการแสดงภาพตัวแทนผู้หญิง หัวใหม่ในด้านของการก้าวเข้าสู่พื้นที่ของการทำงานที่มีการแข่งขันเพื่อให้ ประสบความสำเร็จในด้านอุตสาหกรรมบันเทิงที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้ฟังระดับโลก หรือระดับสากลและมีความสามารถทัดเทียมกับศิลปินต่างประเทศคนอื่น ๆ

3) ขบวนการจบการศึกษา เป็นการสิ้นสุดของสถานะของความเป็นตัวแทน ของผู้หญิงในฐานะของศิลปินกลุ่มบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วอายุ ของการเป็นไอดอลจะมีอายุไม่เกิน 28 ปี ดังนั้น การจบการศึกษาของไอดอล จึงมีความหมายของการหมดอายุของผู้หญิงวัยสาวในฐานะของสินค้าทางวัฒนธรรม

ชาวเซิงลอบ ได้แก่ ประเด็นขัดแย้งต่าง ๆ ของศิลปิน รวมไปถึง การทำผิดกฎ โศกนาฏกรรมต่าง ๆ การลงโทษในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง การควบคุมศิลปินในลักษณะของการแสดงออกในพื้นที่ส่วนตัวเพื่อไม่ให้ มีคุณลักษณะหรือภาพลักษณ์ใดที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจากต้นสังกัด

การวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้หญิงที่ปรากฏผ่านตัวศิลปิน บีเอ็นเคโฟร์ตีเอต

1. ภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เป็นไอดอลของสังคมไทย

ไอดอล (idol) เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษที่มีความหมายว่า “สิ่งที่คนเคารพบูชา” แต่ถ้าเป็นในแง่ของบุคคลแล้ว ไอดอลจะหมายความว่า “บุคคลที่เป็นตัวอย่างหรือแบบอย่าง” และสิ่งที่ทำให้ไอดอลแตกต่างจากศิลปิน หรือนักแสดงประเภทอื่น ๆ คือกฎเหล็กที่ทางต้นสังกัดกำหนดไว้ซึ่งแต่ละสังกัด จะมีกฎและข้อบังคับที่แตกต่างกันออกไป แต่เหตุผลโดยส่วนใหญ่ในการตั้งกฎ ขึ้นมาเพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของไอดอลนั่นเอง (Celeste, 2020) จุดที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญคือ ภาพลักษณ์ที่น่ารักสดใสของไอดอลต่างถูกคาดหวัง ให้เป็นแบบอย่างที่ดีและมีบุคลิกลักษณะที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งคำว่า ไอดอล ไม่ได้ จำกัดไว้ว่า ต้องเป็นนักร้องหรือต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการฝึกฝนเพื่อที่จะมา เป็นไอดอล ซึ่งจะแตกต่างจากศิลปินหรือวงดนตรีที่ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน ในการฝึกฝนเพื่อที่จะมาเป็นศิลปินที่มีความสามารถทั้งร้อง การเต้นหรือเสียงร้องที่ เป็นเอกลักษณ์ (ณัชชา ดันตระกูล, 2562)

จากกรณีของข่าวได้รับรางวัล การรับรางวัลพุทธพระพุทธรูปศาสนาประจำวันมาบูชาประจำปี ที่ 2561 และ 2562 จากสภาศิลปินส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย แสดงภาพของผู้หญิงที่เป็นตัวอย่างของวัยรุ่นที่นับถือศาสนาในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและมีการประพฤติตนอย่างมีศีลธรรม ซึ่งเป็นการแสดงภาพตัวแทนของผู้หญิงในฐานะของพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติตนอย่างดีจนได้รับรางวัล แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ต้องการให้ตัวศิลปิน เป็นตัวแทนหรือผู้นำของวัยรุ่นในการประพฤติตนตามคำสั่งสอนของพุทธศาสนา โดยการที่นำศิลปินไปเ็นเคโพรตีเอตบางส่วนที่เป็นไอดอลวัยรุ่นยุคใหม่ของสังคม ณ เวลานั้น มารับรางวัลดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนเป็นการประชาสัมพันธ์และแสดงภาพตัวแทนอีกรูปแบบหนึ่งของผู้หญิงให้ปรากฏในสื่อมวลชนว่า ต้องการให้ประชาชนหรือกลุ่มวัยรุ่นไทยนับถือและประพฤติตนตามหลักคำสั่งสอนของศาสนาพุทธกันมากขึ้น อีกหนึ่งตัวอย่างของการได้รับรางวัล ในด้านรางวัลต้นแบบทางการศึกษาในงาน Edulife Expo 2018 เป็นภาพของผู้หญิงที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา เห็นได้ว่า สถาบันการศึกษาในสังคมไทยมีอิทธิพลอย่างมากในการผลักดันภาพตัวแทนของผู้หญิงในยุคใหม่ ให้รักการเรียน ดังนั้น บุคคลที่เป็นคนสำคัญของวง จึงมักได้รับรางวัลทางการศึกษา เพื่อเป็นการยกย่องในฐานะของตัวแทนผู้หญิงที่เป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ที่มีผลการเรียนดีเด่นถูกปรากฏในพื้นที่สื่ออยู่ด้วย

ดังนั้น การที่ศิลปินได้รับรางวัลต่าง ๆ จนเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคมเป็นผลมาจากสื่อมวลชนที่ถือว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างความเป็นจริงทางสังคม โดยสื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนช่องทางหนึ่งในการสร้างความจริงจากโลกภายนอกมาสู่ผู้คน ซึ่งการรับรู้ของผู้คนจะถูกหล่อหลอมผ่านกระบวนการทางสังคมมาก่อน จนกลายเป็นภาพตัวแทนบางอย่างเกิดขึ้น โดยตัวศิลปินได้ถูกจัดจำหรือเป็นภาพตัวแทนของไอดอลที่เป็นเด็กสาวที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สังคมจากการรับรางวัลต่าง ๆ ดังกล่าว ดังนั้น กระบวนการสร้างภาพตัวแทนของความหมายผ่านการทำงานของภาษา เป็นการศึกษาภาพสะท้อนความเป็นจริงที่มีการเชื่อว่าเหตุการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง และภาษาทำงานเหมือนกระจกในการสะท้อนความหมายที่แท้จริงในฐานะที่มันมีอยู่แล้วในโลก รวมไปถึงภาพตัวแทนในสำนึกเป็นภาพที่อยู่ในสมองของเรา ซึ่งถ้าไม่มีระบบเหล่านี้จะไม่สามารถตีความหรือเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น การสร้างภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เป็นไอดอลของสังคมไทยเป็นสิ่งที่แฝงไว้ด้วยอำนาจในการประกอบสร้างความเป็นจริงและนำเสนอสู่สังคม โดยที่สื่อมวลชน

เป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นการจดจำภาพของความเป็นไอดอลที่เป็นบุคคลตัวอย่าง ผ่านการนำเสนอในรูปแบบของสื่อมวลชนหรือทางบริษัทได้ทำการสร้างเอาไว้

2. ภาพตัวแทนของผู้หญิงที่มีความพยายามในการแข่งขัน

การที่เข้ามาเป็นสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจะต้องมีความพยายามมากกว่าศิลปินทั่วไป เพราะในการคัดเลือกสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจะคัดเลือกสมาชิกที่มีความไม่สมบูรณ์แบบแต่เป็นไปในลักษณะของไอดอลที่มีข้อบกพร่องบางจุด แต่มีศักยภาพที่พร้อมจะเติบโตและพัฒนาฝีมือของตัวเองอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าตัวศิลปินมีความพยายามในการฝึกซ้อมเพื่อที่จะได้รับการยอมรับจากแฟนคลับจากการแข่งขันเพื่อให้เป็นที่รักและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแฟนคลับของตนเองอีกด้วย โดยรูปแบบการแข่งขันในลักษณะนี้พบได้ในโมเดลธุรกิจของวงต้นตำรับที่ได้รับมาจากประเทศญี่ปุ่น จากกรณีข่าวการได้รับเลือกจากบริษัทในการเป็นเซ็นเตอร์หลักในแต่ละเพลง ซึ่งในแต่ละเพลงของบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจะมีสมาชิกตัวจริงทั้งหมด 16 คนที่ทางบริษัทได้คัดเลือกสมาชิกแต่ละคนในการที่จะปรากฏอยู่ในแต่ละเพลงนั้น ๆ ซึ่งมีเพียงแค่ว่าหนึ่งคนเท่านั้น ที่จะสามารถยืนอยู่ในตำแหน่งเซ็นเตอร์ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับทางบริษัทต้นสังกัดที่จะเลือกว่าศิลปินคนไหนจะได้เป็นเซ็นเตอร์ของแต่ละเพลง แต่มีบางบทเพลงที่แฟนคลับสามารถเลือกได้ว่าศิลปินคนใดจะได้เป็นเซ็นเตอร์นั่นคือ การเลือกตั้งทั่วไปเซ็มบัตสึ ดังนั้น การเลือกตั้งทั่วไปเซ็มบัตสึจึงเกิดขึ้นเพื่อให้แฟนคลับได้เป็นคนเลือกเองว่าสมาชิกคนใดบ้างที่จะได้ปรากฏอยู่ในเพลงนั้น

งานเลือกตั้ง มีความหมายที่เข้าใจตรงกัน เป็นการโหวตเพื่อให้ได้ผู้ชนะเพียงหนึ่งเดียว แต่ความหมายโดยนัย เป็นเรื่องการต่อสู้กันเองภายในวงที่มีลักษณะของเกิร์ลกรุ๊ปเพื่อให้ตนเองเป็นผู้ถูกเลือกแต่เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมของตัวศิลปินจากกลุ่มแฟนคลับที่เข้าร่วมโหวตเพื่อให้สมาชิกที่ตนเองชื่นชอบได้รับตำแหน่งดังกล่าว รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นไปในลักษณะของการถูกกำหนดขึ้น ซึ่งจะได้รับการยอมรับจนเป็นแบบแผนหรือเป็นการแสดงถึงการเป็นตัวแทน เป็นที่ยอมรับกันในวัฒนธรรมกลุ่มของแฟนคลับในเรื่องของความสัมพันธ์นี้

ซึ่งการต่อสู้ในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ศิลปินเป็นทั้งผู้ผลิตและสินค้าทางวัฒนธรรมในตัวเองจำเป็นต้องอาศัยการแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับความนิยมและเรียกเสียงคะแนนโหวตจากแฟนคลับ ในขณะเดียวกันความพยายามในการแข่งขันนี้ก็ถือว่าเป็นการต่อสู้ในระบบทุนนิยมเพื่อการเป็นทีหนึ่งจากการได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนที่เป็แฟนคลับอีกด้วย

โมเดลธุรกิจของวงปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตนั้นมีลักษณะเฉพาะตัวในการแข่งขัน ซึ่งเป็นแนวทางที่นำมาจากธุรกิจบันเทิงในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากแนวทางของการคัดเลือกและการกำหนดสัญญากับศิลปินนั้น เป็นสัญญาที่ไม่มีการผูกมัดและเป็นการวางระบบแบบ “ตัวจริง” และ “ตัวสำรอง” จึงทำให้โมเดลธุรกิจดังกล่าวเป็นระบบที่สร้างแรงจูงใจให้ศิลปินแต่ละคน อยากที่จะพัฒนาตัวเองเพื่อให้ตนเองได้ขึ้นมาอยู่แถวหน้าของวง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างผลิตภาพในการทำงาน (productivity) ได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม ระบบดังกล่าว ยังสร้างจุดอ่อนในเรื่องของการสร้างโอกาสที่จะเกิดการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในวงได้ง่ายเพราะเป็นระบบที่สร้างการแข่งขันกันเอง รวมไปถึงทำให้สมาชิกบางคนเกิดความกดดันในตัวเอง (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2561) กล่าวได้ว่าระบบดังกล่าวแสดงภาพของการแข่งขันแบบทุนนิยมที่เข้มข้นแม้ในสภาวะของการแข่งขันของสมาชิกภายในวง ซึ่งไม่พบมากนักในอุตสาหกรรมบันเทิงของไทยก่อนหน้านี้

ผู้หญิงที่มีความพยายามในการแข่งขันในลักษณะนี้จะแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความปรารถนาอันแรงกล้าในการที่ต้องการบางสิ่งบางอย่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีชื่อเสียง ความสำเร็จที่ตนเองจะได้รับ มีความฝัน มีความทะเยอทะยาน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคที่ต้องพบเจอ แสดงถึงความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพหรือการฝึกฝนตนเองให้กลายเป็นผู้ที่ถูกเลือก ซึ่งอ้างอิงจากเนื้อเพลงของศิลปินวงปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต โดยเนื้อเพลงภาษาไทยจะมีดัดแปลงเนื้อเพลงมาจากภาษาญี่ปุ่น ซึ่งหลายเพลงเป็นการแสดงถึงความมานะพยายามต่าง ๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะแนวคิดของปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต คือการนำศิลปินที่มีศักยภาพแต่ยังไม่ได้มีการพัฒนาเต็มที่ มาเพื่อพัฒนาความสามารถต่อไป ดังนั้น เนื้อเพลงจึงมักสื่อถึงความพยายามเสมอ (เวฬุรีย์ เมธาวีวินิจ, 2562)

3. ภาพตัวแทนของเด็กสาวที่ถูกห้ามมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว

ภาพตัวแทนของศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต มักจะอยู่ในรูปแบบหญิงสาวที่มอบกำลังใจกับแฟนคลับของตนเองและต้องเป็นคนที่เก่ง มีความสามารถและมีความรู้ เพราะด้วยการที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจะต้องฝึกฝนตัวเองให้เก่งขึ้น รักษามาตรฐานความนิยมของตนเองเพื่อให้ตนเองนั้นได้กลายเป็นที่รู้จักและถูกคัดเลือก ทำให้มองได้ว่าเป็นบุคคลตัวอย่างที่พยายามฝึกฝนตัวเองอย่างหนักเพียงให้ตัวเองนั้นสามารถไปถึงจุดที่ใฝ่ฝัน แต่เมื่อหลุดออกจากกรอบของทางที่บริษัทได้ตั้งเอาไว้ มักจะอยู่ในรูปแบบของการตกเตือนหรือลงโทษต่าง ๆ ซึ่งการคบหากับชายที่ตนรักไม่สามารถทำได้

ในฐานะของไอดอล เพราะไอดอลหญิงต้องได้รับการสนับสนุนจากแฟนคลับผู้ชาย และความบริสุทธิ์ไร้มลทินถือว่าเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของไอดอลหญิง (กันตธรันัน คำดี และ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์, 2564)

จากกรณีของการพักงานของปรีดา ศรีละเลิง หรือ มายด์ อติตสมาชิกวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ซึ่งทางบริษัทได้มีมติตัดสินต่อเหตุการณ์ที่มีการหลุดถึงในสื่อสังคมออนไลน์ ณ เวลานั้น จึงมีการพักงานและกิจกรรมทั้งหมดเป็นระยะเวลา 6 เดือนพร้อมทั้งลดชั้นจากการเป็นสมาชิกทีมบีทีริ (BIII) เหลือเพียงเด็กฝึกเท่านั้น ซึ่งกฎข้อหนึ่งของการเป็นสมาชิกคือ ห้ามมิใช่เซ็กซี่มิดีส่วนตัวอื่นใดนอกจากที่มีคำว่า Official ต่อท้ายเท่านั้น ซึ่งมายด์ได้ทำการสร้างบัญชีลับเพื่อใช้ในการคำทอแฟนคลับของตนเองด้วยถ้อยคำที่รุนแรงและแอบมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว การลงโทษในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการควบคุมศิลปินในลักษณะของการแสดงออกในพื้นที่ส่วนตัว โดยภาพความเป็นผู้หญิงของวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต นอกจากจะถูกควบคุมในพื้นที่สาธารณะเช่น การแสดงออกของกิจกรรมต่าง ๆ ในการพบสื่อมวลชนและแฟนคลับแล้วยังถูกกำหนดผ่านพื้นที่ส่วนตัวอย่างสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อไม่ให้มีคุณลักษณะหรือภาพลักษณ์ใดที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจากต้นสังกัด ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการเป็นสมาชิกของวงเมื่อเซ็นสัญญาแล้วจะกลายเป็นสินค้าที่ถูกควบคุมทางร่างกายและการแสดงออกทางการสื่อสารต่อสาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวที่จะมีผลต่อการสื่อสารภาพของความเป็นศิลปิน บีเอ็นเคโฟร์ตีเอตต่อแฟนคลับ ผู้ชม หรือพื้นที่สาธารณะอีกด้วย

จากบทความของ วรัญญา บุรณากาญจน์ (2561) เรื่อง “จาก ‘เด็กสาวข้างบ้าน’ สู่ ‘ศาสดา’ ของเหล่าแฟน” ได้กล่าวไว้ว่า ด้วยค่านิยม “ความบริสุทธิ์” ไอดอลจึงถูกกดขี่ด้วยกฎที่ถูมองว่าเป็นเหมือน “สัญญาใจ” ระหว่างไอดอลและแฟนคลับว่า “ไอดอลห้ามมีแฟน” ทำให้มักเกิดประเด็นอ่อนไหวอย่างรุนแรงเมื่อไอดอลบางคนมีแฟน เพราะฉะนั้น แฟนคลับบางคนรู้สึกเหมือนกำลังโดนหักหลัง ถึงแม้ว่าจะไม่มีกฎเกณฑ์อย่างเป็นทางการที่มีการเขียนออกมาอย่างชัดเจนว่า ไอดอลห้ามมีแฟน แต่เป็นวัฒนธรรมเป็นขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาอยู่แล้ว และเมื่อการที่ไอดอลออกมาเปิดเผยเรื่องชู้สาวหรือความรักจึงเป็นปัญหาใหญ่ เพราะเป็นการทำลายภาพลักษณ์ไอดอลอย่างรุนแรง ซึ่งจะแตกต่างจากดารานักร้องทั่วไปที่มีเรื่องของความรักเข้ามา เรื่องเหล่านี้กลายเป็นเรื่องส่วนตัว อาจมีผลกระทบบ้างเล็กน้อยแต่ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่สามารถยอมรับได้ (ลงทุนศาสตร์, 2561)

รวมถึงบทความบนสื่อสังคมออนไลน์ “รู้สึกกับจุฬา” ในหัวข้อ “ลงโทษสมาชิก BNK48 กับภาพสะท้อนธุรกิจบันเทิง” (เจษฎา ศาลาทอง, 2561) ได้กล่าวถึงกรณีของบทลงโทษของสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต เมื่อกรณีของแคนอดีตสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตมีภาพถ่ายคู่กับชายหนุ่มหลุดออกมา โดยกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นกฎของต้นสังกัดที่มีระบุนมาตั้งแต่แรกว่าต้องรักษาภาพลักษณ์ของตัวศิลปินในสังกัดไม่ให้เป็น ห้ามนำรูปคู่กับบุคคลภายนอกหรือแม้แต่กระทั่งเหล่าแฟนคลับ ดังนั้นเมื่อศิลปินละเมิดกฎต้องได้รับบทลงโทษ ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างต้นสังกัดในฐานะ “เจ้าของ” และตัวศิลปินเองในฐานะ “สินค้า” ในกรณีของบทลงโทษจึงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับธุรกิจสื่อบันเทิงที่บริหารศิลปินเหมือนสินค้าที่เจ้าของต้นสังกัดต้องมาควบคุม ตั้งแต่กระบวนการสรรหาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การนำเสนอ ซึ่งรวมไปถึงการขายและรักษาภาพลักษณ์ของวงเพราะเป็นต้นทุนสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้

อภิปรายผลการศึกษา

การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านกลุ่มศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ในเรื่องของไอดอลของสังคมไทย

ศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ไม่เพียงแต่เป็นไอดอลญี่ปุ่น แต่เป็นไอดอลของสังคมไทยอีกด้วย ไม่ใช่เพียงตัวศิลปินที่มีประพจน์กรรมเป็นตัวอย่งที่ดีกับสังคม โดยสื่อมวลชนก็เป็นส่วนที่ทำให้สังคมเห็นว่าตัวศิลปินเองนั้นเป็นตัวอย่างที่ดีกับสังคมหรือเป็นแบบอย่างของวัยรุ่นไทย จากแนวคิดในการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมไว้ว่า “มนุษย์เราได้สร้างโลกขึ้นมาด้วยการทำงานของสัญญาณต่าง ๆ และหลังจากนั้นได้เข้าไปอาศัยอยู่ในโลกแห่งสัญญาณที่เราสร้างขึ้นโดยเสมือนว่าเป็นโลกแห่งความจริงของเรา” จะเห็นได้จากการเข้าสู่การเป็นศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ทุกคนต้องทำการลบบัญชีสื่อสังคมออนไลน์เดิมของตนเองในทุกช่องทางและทำการสร้างบัญชีใหม่ขึ้นมาโดยถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้ชื่อ BNK48.Official อย่างเป็นทางการตามที่บริษัทได้กำหนดเอาไว้เพื่อเป็นการสร้างตัวตนใหม่ในการเป็นไอดอลต้นสังกัดของบริษัท จากทฤษฎีดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่า ในชีวิตจริงของตัวศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต อาจไม่ได้เหมือนกับที่เราสามารถพบเจอได้ตามสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ โดยอ้างอิงตามหลักแนวคิดของ Michel Foucault (สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างถึงใน อิสริยา อ้นเงิน, 2560) กล่าวว่า โลกแห่งความหมายเป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้

จากโลกแห่งความจริงเพียงบางส่วน แล้วจึงนำมาสร้างขึ้นเป็นคลังความรู้ของเรา ดังนั้นทำให้ประสบการณ์ผ่านกระบวนการทางสังคมแตกต่างกันไปด้วย จนกลายเป็นความรู้และสะสมเป็น “คลังความรู้” (stock of knowledge) ในเรื่องของไอดอล โดยเฉพาะบุคคลหรือสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นเพราะทางบริษัทและบริบททางสังคมสร้างภาพอะไรบางอย่าง ทำให้ตัวศิลปินต้องทำตามบริษัทและบริบททางสังคม อยากให้เป็นเพื่อให้ได้เป็นที่ยอมรับจากทั้งบริษัท สังคมและแฟนคลับ ทั้งนี้ ทำให้เกิดการลบเลือนภาพเดิมตัวตนของตนเองในอดีตออกไปจนหมดเหลือแต่ภาพที่เราสร้างขึ้นใหม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ อีกหนึ่งบทบาทของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของมนุษย์ คือ สถาบันสื่อมวลชน โดยจะเห็นได้จากข่าวบันเทิงต่าง ๆ ที่มักจะนำเสนอตัวศิลปินปีเ็นเคไพรตีเอต ในลักษณะที่เป็นผู้หญิงเรียบร้อยน่ารักสดใส เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเยาวชน จนถูกนำไปสู่การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่าผู้หญิงที่เป็นวัยรุ่นที่ดีหรือความสวยควรเป็นอย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าผู้หญิงในสังคมไทยในโลกความเป็นจริงมีหลากหลายรูปแบบหลายลักษณะ ซึ่งทุกคนมีความเก่งและความสวยงามเป็นของตนเองอยู่แล้ว ดังนั้น จึงเกิดการสร้างชุดของความเป็นจริงสำหรับสังคมนั้น และมนุษย์เราได้เป็นผู้สร้างสังคมอยู่ฝ่ายเดียว แต่กลับถูกกำหนดโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

การที่นำศิลปินปีเ็นเคไพรตีเอตจำนวนหนึ่งที่เป็นไอดอลวัยรุ่นยุคใหม่ของสังคมใน ณ เวลานั้น มารับรางวัลดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนเป็นการประชาสัมพันธ์และมีการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของสื่อมวลชนในด้านของความเป็นพุทธศาสนิกชน ต้องการให้ประชาชนหรือกลุ่มวัยรุ่นไทยนับถือและประพฤติตนตามหลักของศาสนาพุทธกันมากขึ้น รวมถึงเป็นระบุให้ศิลปินเป็นตัวแทนผู้หญิงสมัยใหม่ของไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่สังคมต้องการและผู้ใหญ่หรือสถาบันพุทธศาสนาเองก็ต้องการให้เด็กสมัยใหม่เอาเป็นแบบอย่าง เป็นการสร้างผลกระทบในระยะยาว ที่เกิดจากการสั่งสมทีละเล็กทีละน้อยจนกระทั่งกลายเป็นผลึกทางวัฒนธรรมของผู้คน สื่อมวลชนจึงถือว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างความเป็นจริงทางสังคม เนื่องจากปัจจุบันนี้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งผู้คนไม่สามารถที่จะเข้าไปมีประสบการณ์หรือสัมผัสกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนช่องทางหนึ่งในการนำความจริงจากโลกภายนอกมาสู่ผู้คน และผู้คนก็ได้สร้างความหมายจากความเป็นจริงเหล่านั้น โดยความหมายของแต่ละคนก็จะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคลหรือตามสภาพแวดล้อมของสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลนั้น ๆ ดำรงอยู่

จากข่าวบันเทิงของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต จากหัวข้อเรื่อง “เกียรตินิยมอันดับ 2! เมอปราง BNK48 บัณฑิตป้ายแดง แฟนคลับร่วมยินดีสุดอบอุ่น (มีคลิป)” ณ วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2562 โดยเนื้อหาได้มีการกล่าวไว้ว่า “เมอปราง BNK48 ถือเป็นไอดอลตัวจริงที่แท้จริง ไม่ใช่แค่เรื่องการเรียนรู้ สิ่ง que เมอปรางนำเสนอ ก็เป็นอีกทางเลือกที่เปิดกว้างมากขึ้น ยังมีด้านการแสดงในฐานะศิลปินไอดอล และนักแสดงและบทบาทของผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา เมอปรางทำหน้าที่ได้ดีเสมอมา” (All about music, 2019)

จากเนื้อหาดังกล่าวเป็นการนำเสนอว่าตัวศิลปิน เมอปราง เป็นบุคคลที่เป็นไอดอลที่แท้จริง เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ รวมไปถึง การตั้งชื่อหัวข้อข่าวบันเทิงในเรื่องของการศึกษาเมอปราง ที่ได้รับเกียรตินิยมอันดับ 2 รวมถึงเป็นการสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่า ไอดอลที่แท้จริงควรมีลักษณะอย่างไร เช่น มีการศึกษาที่ดี มีทัศนคติที่ดี สามารถเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ได้ ดังที่ Alfred Schutz (Littlejohn, 1992 อ้างถึงใน ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์, 2551) กล่าวว่า กระบวนการรับรู้ทางจิตของมนุษย์จะถูกหล่อหลอมโดยผ่าน กระบวนการทางสังคมมาก่อน ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรมและ แม้กระทั่งความเป็นจริงก็เป็นส่วนหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้น ซึ่งสิ่งที่สำคัญ จะขึ้นอยู่กับสื่อหรือตัวกลางนั้นจะประกอบสร้างความจริงขึ้นมาอย่างไร ดังนั้น การสร้าง “ภาพตัวแทนของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตในฐานะของเด็กสาวที่เป็นไอดอลญี่ปุ่น-ไทย” เป็นสิ่งที่แฝงไปด้วยอำนาจในการประกอบสร้างความจริง และนำเสนอสู่สังคมโดยที่สื่อมวลชนเป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นการจดจำภาพของความเป็นไอดอลที่แท้จริง ผ่านกลุ่มศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตจากการนำเสนอหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นจากสื่อมวลชนหรือจากทางบริษัทต้นสังกัดเองก็ตาม โดยสื่อมวลชนได้สร้างภาพตัวแทนของศิลปินออกมาเป็นรูปแบบซ้ำ ๆ จนนำไปสู่ การประกอบสร้างความจริงทางสังคมรวมถึงการสร้างภาพจำบางอย่าง ที่ทำให้ตัวศิลปินไม่สามารถหลุดออกจากภาพตัวแทนดังกล่าวได้

ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตกับมิติบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์

จากที่กล่าวไปข้างต้นในอภิปรายผล ในมิติของความเป็นศิลปินในบริษัทต้นสังกัดมักจะอยู่ในรูปแบบของผู้หญิงหัวเก่า ต้องอยู่ในกรอบที่บริษัทได้สร้างเอาไว้ พร้อมทั้งรักษากฎเกณฑ์จากต้นฉบับและวัฒนธรรมของไอดอลแบบญี่ปุ่น รวมถึงต้องถูกควบคุมความสัมพันธ์เชิงชู้สาว กลับกันในเรื่องของมิติบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์มักจะอยู่ในรูปแบบของผู้หญิงสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นชาว

การได้รับรางวัลหรือข่าวการเลือกตั้งทั่วไปเข้มบัตสี โดยการได้รับรางวัล การเป็นต้นแบบทางการศึกษาจะพบได้ว่า การศึกษาจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และได้รับการยอมรับว่า ศิลปินกลุ่มบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตซึ่งถือเป็นนักเรียน นักศึกษา เป็นเด็กที่มีศักยภาพในการศึกษาที่ดี พร้อมยังสามารถทำได้ควบคู่กับการทำงาน ซึ่งแสดงความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการเรียน อันเป็นวิธี ในการสะสมทุนในรูปแบบของความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อมีเป้าหมาย ในการทำงานนอกบ้าน ไม่พึ่งพาผู้ชายและครอบครัว เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้หญิงสมัยใหม่ตามแนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (cultural feminism) คือให้ความสนใจกับตัวตนของผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงตัวของผู้หญิงมากกว่า และให้ความสำคัญกับการมองข้อดีต่าง ๆ ของตัวเอง

ในเรื่องของการเลือกตั้งทั่วไปเข้มบัตสีจะแสดงภาพตัวแทนของผู้หญิงสมัยใหม่ในด้านของการก้าวเข้าสู่พื้นที่ของการทำงานที่แข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมบันเทิง ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้ฟังในระดับโลกหรือระดับสากล มีความสามารถเทียบเท่ากับศิลปินต่างประเทศคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งการแข่งขันดังกล่าวเป็นรูปแบบของการแข่งขันระหว่างศิลปินที่จะแตกต่างออกไปจากการแข่งขันระหว่างศิลปินในประเทศไทยกลุ่มอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการแข่งขันภายในประเทศมากกว่า

ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตต้องถูกควบคุมในพื้นที่ส่วนตัวเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของบริษัท

ในการเข้ามาเป็นสมาชิกบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ทุกคนต้องทำการลบบัญชีสื่อสังคมออนไลน์เดิมของตนเองในทุกช่องทางและทำการสร้างบัญชีใหม่ขึ้นมา โดยถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้ชื่อ BNK48.Official อย่างเป็นทางการตามที่บริษัทได้กำหนดเอาไว้ เป็นการล้างตัวตนเดิมที่เคยเป็นอยู่ผ่านโซเชียลมีเดีย เดิมแล้วถูกสร้างให้เป็นภาพลักษณ์ใหม่ของตัวเองให้เข้ากับภาพลักษณ์ที่บริษัทต้องการ (พ็องแม่แน, 2563) ภาพของศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตมักจะอยู่ในรูปแบบผู้หญิงหัวเก่า ต้องอยู่ในกรอบที่บริษัทได้สร้างเอาไว้ จะเห็นได้ว่าเป็นผู้หญิงที่มีความประพฤติตนดีตามแบบอย่างที่สังคมต้องการโดยไม่ประพฤติตนออกนอกกรอบของสังคมไทย แต่เมื่อหลุดออกจากกรอบของบริษัทมักอยู่ในรูปแบบของบทลงโทษไม่ว่าจะเป็น การที่ศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตบางคนได้มีภาพถ่ายคู่กับชายหนุ่มหลุดออกมาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ การไม่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนหรือขาดข้อหมั่นก้ำหนดของทางบริษัท

จากบทความ “ล่งโทษสมาชิก BNK48 กับภาพสะท้อนธุรกิจบันเทิง” (เจษฎา ศาลาทอง, 2561) ในกรณีของบทลงโทษของสมาชิกปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ซึ่งถือว่าเป็นกฎของบริษัทต้นสังกัดที่มีการระบุมาตั้งแต่แรกว่าต้องรักษาภาพลักษณ์ของตัวศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการห้ามถ่ายรูปคู่กับบุคคลภายนอก รวมไปถึงเหล่าแฟนคลับเองด้วย ดังนั้นเมื่อศิลปินละเมิดกฎต้องได้รับบทลงโทษ เพราะถือว่าเป็นข้อตกลงระหว่างต้นสังกัดในฐานะ “เจ้าของ” และศิลปินในฐานะ “สินค้า” ซึ่งในกรณีของบทลงโทษจึงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับการนำเสนอหรือการขายและรักษาภาพลักษณ์ของวงเพราะเป็นต้นทุนสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ รวมไปถึงการเป็นไอดอลหญิงต้องได้รับการสนับสนุนจากแฟนคลับผู้ขายและความบริสุทธิ์ไร้มลทินถือว่าเป็นที่สำคัญของไอดอลหญิง (กันตธีันันต์ ดาดี และ อติพล เอื้อจริยพันธุ์, 2564)

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกศึกษาภาพตัวแทนของศิลปิน “ปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต” ที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการศึกษาเพียงด้านเดียว ไม่ได้มีการสัมภาษณ์โดยตรงกับตัวศิลปิน ซึ่งอาจทำให้ภาพตัวแทนของตัวศิลปินไม่ชัดเจนมากนัก เป็นเพียงการวิเคราะห์ของตัวผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว พร้อมกับการนำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาภาพตัวแทนของ “ศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต” ผ่านสื่ออื่น ๆ เพื่อครอบคลุมการศึกษาในสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ไม่ใช่แค่เพียงสื่อสังคมออนไลน์ทางการของศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอต ยกตัวอย่างเช่น การไลฟ์สดของศิลปินแต่ละคนที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด

2. จากการศึกษาครั้งนี้จะเห็นว่าเป็นการศึกษาเพียงข้างเดียวจากตัวศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่แสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของตนเองเท่านั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท (textual analysis) ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร (audience analysis) นั่นคือ กลุ่มแฟนคลับของศิลปิน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) หรือการสนทนาแบบกลุ่ม (focus groups) เพื่อเป็นสังเกตและเก็บข้อมูลผู้รับสารเพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของศิลปินปีเอ็นเคโฟร์ตีเอตที่มีการผ่านมุมมองของแฟนคลับด้วย

3. จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะศิลปินวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต เท่านั้น ซึ่งกลุ่มศิลปินบีเอ็นเคโฟร์ตีเอตมีต้นแบบมาจากประเทศญี่ปุ่น จึงทำให้มีวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวง ดังนั้น ในงานวิจัยครั้งต่อไป อาจเลือกกลุ่มศิลปินหญิงของประเทศไทย เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มศิลปินในประเทศไทย อาจทำให้เห็นความแตกต่างกันมากขึ้นระหว่างกลุ่มศิลปินหญิงที่มีต้นแบบจากประเทศญี่ปุ่นกับศิลปินหญิงของประเทศไทย เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กันต์ธันน์ คำดี และ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์. (2564). มองไอดอล (Idol) ผ่าน BNK48. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์*, 15(2), 293-321.
- ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. (2551). ภาพตัวแทนคนจนในรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิณฎพัชญ์ บุญราช, จิตภา นภาพิพัฒน์, และ รภัส ศิลป์ศรีกุล. (2560). ความชื่นชอบในกระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย ภาพลักษณ์ และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมทางการท่องเที่ยว: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวไทยที่ชื่นชอบกระแสวัฒนธรรมร่วมสมัยของเกาหลี (K-POP) กับชาวไทยที่ชื่นชอบกระแสวัฒนธรรมร่วมสมัยของญี่ปุ่น (J-POP). [Paper presentation], การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 55, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- เจษฎา ศาลาทอง. (2561, 14 พฤษภาคม). ลงโทษสมาชิก BNK48 กับภาพสะท้อนธุรกิจบันเทิง. รู้ลึกกับจุฬาฯ. Chulalongkorn University. <https://www.chula.ac.th/cuinside/8644/>
- ณัชชา ตันตระกูล. (2562). จาก AKB48 สู่ BNK48: พัฒนาการของวัฒนธรรมไอดอลในญี่ปุ่นและความนิยมในประเทศไทย [บทความวิจัยปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นลินทิพย์ เนตรวงศ์. (2559). ภาพตัวแทน “ผู้ชายในฝัน” ในละครโทรทัศน์แนวโรมานซ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฎิภาณ ชูขวัญ. (2561). วัฒนธรรมแฟนของวงไอดอลญี่ปุ่นในสังคมไทย กรณีศึกษา กลุ่มไอดะวงบีเอ็นเคโฟร์ตีเอต [สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พันธกานต์ ทานนท์. (2559). การสื่อสารภาพตัวแทนของผู้หญิงชนบทในเพลง ลูกทุ่งที่ขับร้องโดย ต๊กแตน ชลดา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2561, 26 กุมภาพันธ์). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของ “BNK48”. PostToday. <https://www.posttoday.com/social/think/541982>

ห้องแม่แน่น. (2563, 16 กรกฎาคม). เผยหลักฐานวงไอดอลชื่อดัง. Facebook. <https://www.facebook.com/share/gyfvjjos1gBvLhVL/>

ลงทุนศาสตร์. (2561, 8 มีนาคม). “ไอดอล” ต่างกับ “ดารา” อย่างไร. [https://www.investor.co/business ///////////bnk48/](https://www.investor.co/business/////////bnk48/)

วรัญญา บุรณากาญจน์. (2561, 15 สิงหาคม). จาก “เด็กสาวข้างบ้าน” สู่ “ศาสดา” ของเหล่าแฟน. The101.World. <https://www.the101.world/becoming-the-idol/>

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สถิตินิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

วิกิพีเดีย. (2566, 8 พฤศจิกายน). ไอดอลญี่ปุ่น. <https://shorturl.at/kGGfG>

เวฬุรีย์ เมธาวินิจ. (2562). ภาพตัวแทนความรักและความสัมพันธ์ของผู้หญิงสาวในบทเพลงของกลุ่มศิลปินหญิงจาก สาว สาว สาว ถึง BNK48. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 13(1), 80-129.

อิสริยา อันเงิน. (2560). ภาพตัวแทนของข้าราชการในละครโทรทัศน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

All about music. (2019, October 2). เกียรตินิยมอันดับ 2! เมอปราง BNK48 บัณฑิตป้ายแดง แฟนคลับร่วมยินดีสุดอบอุ่น (มีคลิป). TrueID. <https://music.trueid.net/th-th/detail/nBL9W39noK6p>

Celeste. (2020, February 11). ไอดอลคือใคร ทำไมถึงเรียกว่าไอดอล?. <https://www.facebook.com/CelesteOfficialTH/posts/131584711715225/>

CEOblog.co. (2018, January 28). เปิดตัวนาง AKB48 จากวงไอดอลเกิร์ลกรุ๊ป สู่ โมเดลธุรกิจบันเทิงระดับโลก. <https://www.ceochannels.com/akb48/>

MGR Online. (2019, February 3). BNK48 นี่ต่างหาก “ไทยนิยม”. <https://mgronline.com/daily/detail/9610000010806>